

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Stav Unie inovací v roce 2012 – Urychlit změnu

COM(2013) 149 final

(2013/C 341/08)

zpravodaj: **pan STANTIČ**

Dne 21. března 2013 se Evropská komise, v souladu s článkem 304 Smlouvy o fungování Evropské unie, rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci

sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Stav Unie inovací v roce 2012 – Urychlit změnu

COM(2013) 149 final.

Specializovaná sekce Jednotný trh, výroba a spotřeba, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 17. července 2013.

Na 492. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 18. a 19. září 2013 (jednání dne 18. září 2013), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 161 hlasy pro, 1 hlas byl proti a 1 člen se zdržel hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 EHSV vítá rozhodnutí Komise zveřejnit již druhým rokem v řadě zprávu o stavu Unie inovací, v níž si všímá značného pokroku, jmenovitě toho, že se v rámci této stěžejní iniciativy momentálně daří realizovat 80 % závazků podle plánu. EHSV souhlasí, že k pokroku skutečně dochází, zejména u rámcové politiky, která se týká realizace konkrétních závazků. Očekává tedy, že do konce roku 2014 bude realizováno všech 34 závazků.

1.2 I přes pokrok, jehož bylo dosaženo v roce 2012 v několika významných oblastech, jako je jednotný patent a nová pravidla pro fondy rizikového kapitálu, není žádný důvod k předčasnému uspokojení. Co do hospodářského růstu a vytváření pracovních míst zatím Unie inovací výsledky nepřináší. Nelze ani zaznamenat velký pokrok v globální konkurenceschopnosti Evropského výzkumného prostoru.

1.3 S obzvláště vážnou obavou EHSV již druhým rokem zaznamenává trend ve snižování výdajů na VaV ve většině rozpočtů členských států. Stejně zneklidňující jsou i rostoucí rozdíly mezi členskými státy i jednotlivými regiony v oblasti inovací. Bude nutné přezkoumat účinnost regionální politiky soudržnosti a strukturálních fondů ve vztahu k Unii inovací, zejména pokud jde o odliv talentovaných lidí ze znevýhodněných regionů Evropy do zavedených středisek výzkumu.

1.4 Krize již donutila Evropu k prohloubení integrace kvůli zajištění makroekonomické stability a fungování měnové unie.

EHSV je přesvědčen, že větší a hlubší integrace je rovněž zapotřebí v oblasti výzkumu a inovací, pokud skutečně chceme, aby výsledkem projektu Unie inovací byla vyšší konkurenceschopnost evropských znalostí, hospodářský růst a vytváření pracovních míst. EHSV vyzývá Evropskou radu, aby v rámci závěrů ze svého říjnového zasedání podpořila prohloubení koncepce Unie inovací.

1.5 EHSV je přesvědčen, že i kdyby došlo ke splnění všech 34 závazků, musí Unie inovací zajít ještě dále – v této souvislosti podporuje doporučení ERIAB⁽¹⁾ a reakci Komise na tato doporučení. Zároveň vyzývá Komisi, aby co nejdříve vypracovala seznam opatření a oblastí, v nichž je toto prohloubení možné a bezodkladně nutné. Příležitosti k takovému prohloubení Výbor spatřuje zejména v dalším zlepšování podmínek pro rychle rostoucí inovativní podniky, v inovacích ve veřejném sektoru, v sociálních inovacích a v nových, inovačních podnikatelských modelech, které by mohly radikálně změnit mentalitu a stávající přístupy k inovativním řešením.

1.6 Funkční Evropský výzkumný prostor je nepostradatelnou složkou Unie inovací. I přes plnou podporu Evropské rady EHSV pochybuje, že bude dokončen před koncem roku 2014, poněvadž nevidí dostatečný pokrok v těchto oblastech: mobilita výzkumných pracovníků, efektivita vnitrostátních výzkumných systémů, optimalizace využívání výzkumné infrastruktury, konkurenceschopné využívání vnitrostátních prostředků určených pro výzkum, dokončení trhu s právy duševního vlastnictví

⁽¹⁾ Rada Evropského výzkumného prostoru a inovací: Zátěžový test Unie inovací, listopad 2012.

atd. EHSV proto vyzývá Komisi a členské státy, aby neprodleně zajistily splnění všech podmínek pro rozvoj EVP, jak navrhuje Komise ve svém sdělení ⁽²⁾.

1.7 EHSV vítá pokrok v budování výzkumné infrastruktury nejvyšší kvality na celoevropské úrovni a povzbudivé počáteční výsledky evropských inovačních partnerství. Domnívá se, že u těchto partnerství jde v některých případech o stále neověřené a nedokončené modely, a vyzývá Komisi, aby na základě dosavadní zkušenosti připravila souhrnnou analýzu jejich efektivit a jednotné podmínky pro jejich fungování a financování.

1.8 Systém podpory výzkumu a inovací v Evropě je stále příliš složitý, což zejména mikropodniky a malé podniky odráží od výzkumných projektů EU. Vedle komplikovaných a časově náročných administrativních požadavků existují rovněž značné rozdíly v postupech mezi programy na regionální, celostátní a evropské úrovni.

1.9 Výbor vidí značný potenciál pro stimulaci inovací v inovativnějším zaměřování veřejných zakázek. Proto vyzývá členské státy, aby více využívaly zadávání veřejných zakázek v předobchodní fázi a podělily se o zkušenosti s postupy a modely zadávání veřejných zakázek podporujících inovace. To by se mělo týkat rovněž veřejných zakázek financovaných ze strukturálních fondů.

1.10 Reforma vzdělávacích systémů by vedle jiného měla Evropu vybavit mnohem větším počtem vysoce kvalifikovaných vědeckých pracovníků a inženýrů ⁽³⁾. EHSV se domnívá, že by bylo vhodné do jejich studijních programů začlenit přípravu v oblasti podnikání a manažerských dovedností; ty jsou nezbytné pro účinné přetváření dobrých nápadů na úspěšné projekty. Výbor vyzývá k tomu, aby do přípravy osnov a organizace doktorských programů byli začleněni podniky i sociální partneři.

1.11 EHSV si znovu přeje vyzdvihnout specifickou úlohu sociálních inovací, které mohou hrát významnou roli při řešení krize a dalších problémů moderní společnosti. Z toho důvodu by se měly rozvíjet podpůrné mechanismy, jež budou k dispozici rovněž potenciálním sociálním novátorům a odvětví sociální ekonomiky. EHSV vyzývá Komisi, aby co nejdříve zavedla opatření na podporu vytváření inkubátorů pro inovační sociální projekty.

2. Důvody k předložení stanoviska a souvislosti se sdělením Komise

2.1 Unie inovací je jednou ze sedmi stěžejních iniciativ, které byly v rámci strategie Evropa 2020 vyhlášeny. Jejím cílem je

vytvořit takovou atmosféru v Evropě, která bude vůči inovacím vstřícnější, a tím zajistit, aby se z inovačních nápadů staly výrobky a služby, které vytvoří růst a pracovní místa. Analýzy ukazují, že země, které v minulosti více investovaly do výzkumu a inovací, se z krize vzpamatovávají daleko rychleji a vykazují vyšší míry zaměstnanosti ⁽⁴⁾.

2.2 Ve svém sdělení Stav Unie inovací v roce 2012 ⁽⁵⁾ Evropská komise již druhým rokem v řadě shrnuje dosažené úspěchy na úrovni členských států i na evropské úrovni, pokud jde o provádění Unie inovací, což je jedna ze stěžejních iniciativ strategie Evropa 2020.

2.3 Z obecného hlediska vykazují zprávy Komise značný pokrok v provádění Unie inovací. Více než 80 % iniciativ probíhá podle plánu. Členské státy se stále více soustředí na vytváření podnikatelské atmosféry, která je příznivá pro inovace: snižují daně z investic do výzkumu, snižují daně ze zisku z patentů, usnadňují přístup k rizikovému kapitálu atd.

2.4 Sdělení však uvádí řadu znepokojivých tendencí, z nichž většina je důsledkem hospodářské krize a velkých rozpočtových deficitů:

— v letech 2011 a 2012 se v rozpočtech většiny členských států objevil **trend ve snižování výdajů na výzkum a vývoj**;

— rozdíly v účinnosti a efektivnosti vnitrostátních výzkumných systémů prohlubují **rozdíly mezi zeměmi i jednotlivými regiony v oblasti inovací**;

— v některých zemích dochází k **propadu investic do výzkumu a vývoje v soukromém sektoru**, zejména u malých a středních podniků;

— kvůli četným překážkám bránícím růstu má Evropa **příliš malý podíl rychle rostoucích inovativních podniků**.

2.5 Klíčovým závěrem sdělení je skutečnost, že Evropa musí posílit své odhodlání zajistit růst založený na inovacích. K dosažení tohoto cíle musí neprodleně dojít k dalšímu rozvoji Unie inovací. V současnosti není zcela jasné, v jakých oblastech, pomocí jakých opatření a jakými prostředky k takovému rozvoji a prohloubení dojde.

⁽²⁾ Sdělení Evropské komise COM(2012) 392 final – Posílené partnerství Evropského výzkumného prostoru pro excelenci a růst.

⁽³⁾ Do roku 2020 bude Evropa potřebovat alespoň milion nových vědeckých pracovníků a inženýrů, pokud hodlá dosáhnout cílů strategie Evropa 2020.

⁽⁴⁾ Srovnávací přehled výzkumu a inovací Unie 2013.

⁽⁵⁾ COM(2013) 149 final, 21.3.2013.

3. Obecné připomínky

3.1 EHSV vítá rozhodnutí Komise každoročně připravit analýzu stavu Unie inovací. Jde o jednu ze stěžejních iniciativ strategie Evropa 2020. Vhodně načasovaná analýza výsledků poskytne nápravná opatření v oblastech, v nichž věci nejdou správným směrem.

3.2 Lhůta dvou let je vzhledem k obvyklé praxi, pokud jde o provádění unijní legislativy, příliš krátká na skutečné vyhodnocení dosažených výsledků ⁽⁶⁾. EHSV nicméně oceňuje, že politický rámec Unie inovací je víceméně zaveden, ačkoli výsledky co do hospodářského růstu a nových pracovních míst dosud nejsou zjevné.

3.3 V kontextu široké, všeobjímající diskuze o rozpočtových deficitech, nepopulárních úsporných opatřeních a celkového pádu důvěry v evropský projekt je Unie inovací jedním z pozitivnějších a úspěšnějších příběhů. Většina závazků v rámci Unie inovací víceméně směřuje k realizaci. EHSV tedy odůvodněně očekává, že do konce roku 2014 bude splněno všech 34 závazků.

3.4 EHSV vítá pokrok v oblasti budování celoevropské výzkumné infrastruktury díky efektivní úloze a aktivitě ESFRI ⁽⁷⁾. 27 z celkem 48 projektů na seznamu ESFRI se již nachází v prováděcí fázi, což je dobrým znamením pro splnění cíle vybudování 60 % prioritní evropské výzkumné infrastruktury do roku 2015 ⁽⁸⁾. Podle názoru Výboru Evropa stále vykazuje příliš malou aktivitu při koordinaci a optimalizaci využívání své výzkumné infrastruktury.

3.5 Nová koncepce **evropského inovačního partnerství**, jejíž počáteční pilotní projekty se zaměřují na řešení klíčových společenských výzev ⁽⁹⁾, dosud vykresluje povzbudivý obrázek. Cílem je dát dohromady zúčastněné strany na všech úrovních, aby bylo možné překonat roztržičnost a shromáždit dostatečné počty. Navzdory těmto pozitivním znamením jsou evropská partnerství v některých případech stále neověřenými a nedokončenými modely. EHSV tudíž vyzývá Komisi, aby co nejdříve na základě dosavadní zkušenosti vypracovala souhrnnou analýzu jejich efektivity a připravila jednotné podmínky pro jejich fungování a financování do budoucna.

3.6 I přes nepopiratelný pokrok, jehož bylo dosaženo v několika oblastech, není žádný prostor pro předčasné uspokojení.

⁽⁶⁾ Některé legislativní akty týkající se zlepšování inovačního prostředí (směrnice o duševním vlastnictví, evropský patent, pas pro fondy rizikového kapitálu atd.) dosud nenabýly v plné míře účinku.

⁽⁷⁾ Evropské strategické fórum pro výzkumné infrastruktury.

⁽⁸⁾ Viz Prováděcí zpráva ESFRI, listopad 2012.

⁽⁹⁾ Evropské inovační partnerství (EIP) v oblasti aktivního a zdravého stárnutí, EIP v oblasti zemědělské produktivity a udržitelnosti, EIP pro inteligentní města a obce, EIP v oblasti hospodaření s vodou, EIP v oblasti surovin.

Níže EHSV uvede oblasti, v nichž je zlepšení dosud nedostačující a v nichž je zapotřebí rychlé a účinné akce.

3.7 **Systém podpory výzkumu a vývoje** v Evropě je stále příliš složitý. Potenciální příjemci čelí znepokojivému množství stávajících nástrojů (národní a regionální programy, mezivládní iniciativy a postupy pro čerpání prostředků z fondů EU). Ani množství byrokracie se nepodařilo nějak výrazně snížit. To brzdí přeshraniční spolupráci a zejména MSP a mikropodniky odrazuje od výzkumných projektů EU. Vedle administrativní zátěže rovněž dochází ke značným rozdílům v postupech.

3.8 Prvním krokem Unie inovací musí být vybudování vynikajícího, **moderního vzdělávacího systému** ve všech členských státech a reforma vysokoškolského vzdělávání. Podniky jsou stále velmi málo začleněny do přípravy osnov a organizace doktorských programů. EHSV proto znovu požaduje umožnění většího zapojení sociálních partnerů do aktivního plánování vzdělávacích systémů budoucnosti.

EHSV rovněž volá po začlenění manažerských a podnikatelských dovedností do vzdělávání budoucích inženýrů a vědců, s cílem usnadnit a podpořit přeměnu dobrých nápadů do úspěšných projektů, které by bylo možné komerčně využít.

3.9 EHSV podporuje širokou definici inovací, kterou lze rozšířit na řadu oborů. V předchozích stanoviscích opakovaně zdůrazňoval specifickou úlohu **sociálních inovací** ⁽¹⁰⁾, které často pocházejí přímo od organizací občanské společnosti. Mnoho aspektů evropských systémů sociálního zabezpečení je plodem inovačních nápadů pocházejících od občanské společnosti a aktérů sociální ekonomiky. Podpora inovací proto musí zahrnovat všechny oblasti společnosti a finanční mechanismy musejí odrážet mimořádnou rozmanitost inovací.

3.10 Stále nedokážeme účinně **komerčně využívat inovační nápady**: přístup k financím, zejména u malých inovujících podniků, je stále obtížný (nedostatek prostředků rizikového kapitálu v důsledku finanční krize). Podnikání a inovace jdou často ruku v ruce. V Evropě máme tradičně nižší toleranci k případnému podnikatelskému neúspěchu. Dokonce ještě větší výhrady máme k rizikovým, inovačním projektům. Jednotný kapitálový trh (zejména trh s rizikovým kapitálem) stále nefunguje. Nové formy financování inovačních podniků, jako je kolektivní financování (*crowd funding*) a neformální investoři („*business angels*“), vznikají příliš pozvolna. S finančním nástrojem pro sdílení rizik jsou velmi dobré zkušenosti, ovšem bohužel nedokáže uspokojit poptávku.

⁽¹⁰⁾ Viz stanoviska Úř. věst. C 132, 3.5.2011, s. 39 (odstavec 3.10.4), Úř. věst. C 229, 31.7.2012, s. 39, Úř. věst. C 354, 28.12.2010, s. 80.

3.11 Dotvoření **jednotného trhu inovací** závisí z velké míry na řádném fungování evropského jednotného trhu. Ten se stále musí vypořádat s různými překážkami a nedostatky zejména v oblasti volného pohybu služeb a kapitálu⁽¹¹⁾. EHSV opět navrhuje Komisi, aby zvažila vytvoření celoevropské elektronické databáze (formou vyhledávače) obsahující specifické znalosti jednotlivých podniků a výzkumných ústavů, která by umožňovala rychlejší vytváření sítí podniků a jiných organizací a jejich propojení s inovačními projekty (snad v rámci stávající evropské sítě podniků)⁽¹²⁾.

3.11.1 Překážky při **vytváření jednotného trhu s právy duševního vlastnictví** spadají do stejné kategorie. Zatímco byl konečně zaveden jednotný evropský patent, což je významný úspěch, postupy ještě nejsou funkční.

3.12 Evropa rovněž zaostává v **dokončení inovačního trhu s veřejnými zakázkami** zejména pokud jde o mechanismy zadávání veřejných zakázek⁽¹³⁾. V EU se na podporu inovací zaměřuje příliš málo veřejných nabídkových řízení. EHSV proto vyzývá členské státy, aby podstatně více využívaly zadávání veřejných zakázek v předobchodní fázi, což by podle odhadů Komise mohlo navýšit trh s veřejnými zakázkami o 10 mld. EUR. V této souvislosti Výbor rovněž poukazuje na návrhy Evropského parlamentu na modernizaci zadávání veřejných zakázek⁽¹⁴⁾. Veřejné zakázky spolufinancované ze strukturálních fondů by měly být rovněž více využívány pro zvýšení poptávky po inovativních výrobcích a službách.

3.13 Funkční **Evropský výzkumný prostor**, který je synonymem pro jednotný trh pro výzkum a inovace, je jednou z klíčových podmínek pro zavedení konceptu Unie inovací plně do praxe. Evropská rada stanovila lhůtu pro jeho dokončení na rok 2014⁽¹⁵⁾. To znamená, že by do té doby měly být odstraněny všechny hlavní překážky v mobilitě a přeshraniční spolupráci, i prostřednictvím otevřeného trhu práce pro výzkumné pracovníky, vytvoření doplňkových penzijních fondů, optimálního toku znalostí a výsledků výzkumu a konkurenčnějšího využívání vnitrostátních zdrojů pro výzkum. EHSV blíže představil své postoje k dokončení EVP ve stanovisku⁽¹⁶⁾, v němž vyjádřil obavu, že lhůta do roku 2014 je příliš ambiciózní.

3.14 Priorita financování a stimulace inovací by měla být reflektována ve všech unijních programech financování, včetně

fondů soudržnosti, nikoli pouze v rámci programu pro konkurenceschopnost a inovace. EHSV proto vyzývá členské státy, aby využily příležitosti, jež jim nabízí nové nařízení o strukturálních fondech⁽¹⁷⁾.

3.15 Aby mohla Unie inovací řádně fungovat, je zapotřebí soustředěného úsilí a efektivní spolupráce na všech úrovních – unijní, vnitrostátní a místní. Je potřeba více se zaměřit na úlohu **regionální inovační politiky**, která by mohla značně přispět k zastavení odlivu talentovaných lidí z regionů s omezenou kapacitou do zavedených evropských středisek výzkumu.

4. Konkrétní připomínky

4.1 Podle názoru EHSV je splnění 34 závazků v rámci stěžejní iniciativy pouze prvním krokem k dosažení skutečné Unie inovací. Pokud chceme, aby výrazně přispěla k inteligentnímu a udržitelnému růstu podporujícím začlenění, bude ji nutné v další fázi **prohloubit**, což znamená mnohem vyšší míru integrace a koordinace vnitrostátních politik výzkumu a inovací s unijními politikami a aktivitami. EHSV vyzývá Komisi, aby neprodleně přichystala seznam konkrétních opatření a oblastí, v nichž je toto prohlubování nejen možné, ale hlavně nutné.

4.2 EHSV se domnívá, že existuje velký prostor pro toto prohlubování v oblastech, z nichž by rád uvedl alespoň některé:

— podpora *inovací ve veřejném sektoru* může zvýšit efektivnost a snížit výdaje veřejných orgánů, a tím přispět k vyrovnávání rozpočtů a celkové konkurenceschopnosti členských států;

— další *zlepšování podnikatelského prostředí pro rychle rostoucí inovativní podniky* pomocí rozhodnějších opatření v oblasti daní, podpory začínajících podniků (časově omezené daňové úlevy), harmonizace předpisů autorského práva atd.;

— *sociální inovace* mohou úspěšně vyřešit mnohé výzvy stojící před moderní společností a důsledky hospodářské krize;

— *inovativní řešení v odvětví služeb* otevrou nové možnosti v oblasti maloobchodu, elektronického obchodu, cestovního ruchu, softwarových aplikací atd.

⁽¹¹⁾ Viz stanovisko Akt o jednotném trhu – stanovení chybějících opatření (dosud nezveřejněno v Úř. věst.).

⁽¹²⁾ Viz stanovisko Úř. věst. C 218, 11.9.2009, s. 8, odst. 1.2 a 3.2.4.

⁽¹³⁾ Trh s veřejnými zakázkami tvoří až 17 % evropského HDP.

⁽¹⁴⁾ Zpráva Výboru pro vnitřní trh a ochranu spotřebitelů a usnesení EP o zadávání veřejných zakázek v předobchodní fázi.

⁽¹⁵⁾ Závěry Evropské rady z února 2011 a března 2012.

⁽¹⁶⁾ Úř. věst. C 76, 14.3.2013, s. 31.

⁽¹⁷⁾ Článek 9 nařízení o ESF.

4.3 EHSV podporuje zjištění a doporučení ERIAB, která provedla první zátěžový test Unie inovací⁽¹⁸⁾. V této zprávě vyjadřuje nutnost radikálního přehodnocení budoucí evropské strategie pro růst vycházející více ze znalostí a inovací. Mezi hlavními výzvami uvádí:

- slabou politickou vůli ze strany členských států k Unii inovací;
- zastaralé tradiční obchodní modely;
- nedostatečné propojení mezi vědecko-akademickými výsledky nejvyšší úrovně a vlastními výstupy v podobě inovací založených na technologiích;

— pomalé rozhodovací postupy a nechuť k rizikům spojeným s inovacemi.

4.4 EHSV navrhuje Komisi, aby se zamyslela nad konkrétními nástroji zaměřenými na podporu rozvoje nových, inovačních obchodních modelů. Jedním z možných nápadů by mohly být tzv. inovační poukázky.

4.5 EHSV byl v rámci stěžejních iniciativ vyzván, aby podněcoval podniky, sociální partnery a nevládní organizace, jež zastupuje, k podpoře Unie inovací a k pomoci s šířením osvědčených postupů. Navrhujeme, aby Výbor – zejména prostřednictvím svého Řídícího výboru pro strategii Evropa 2020 – vypracoval konkrétní seznam iniciativ a aktivit, jimiž by přes své sociální partnery, národní hospodářské a sociální rady a další organizace občanské společnosti mohl přispět k vytváření důvěry k Unii inovací větší měrou než doposud.

V Bruselu dne 18. září 2013.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Henri MALOSSE

⁽¹⁸⁾ Rada Evropského výzkumného prostoru a inovací, první stanovisko: Zátěžový test Unie inovací, listopad 2012.